

Institucionalna analiza in ocena družbene vloge podjetja ETA Kamnik d.o.o. na kontinuumu med neoklasično in institucionalno ekonomijo (2022–2024)

Teoretični uvod v svet organizacij s poslanstvom in institucionalno paradigmo

V okviru projekta Svet organizacij s poslanstvom (OsP) podjetja ne obravnavamo kot izolirane otoke kapitala, temveč kot integralne dele družbe, ki zagotavljajo dobrine za splošno blaginjo. Institucionalna ekonomija (stakeholder model) vidi dobiček kot sredstvo za dolgoročno opravljanje poslanstva, medtem ko neoklasična ekonomija (shareholder model) podjetje razume kot stroj za maksimizacijo vrednosti za lastnike. Podjetje ETA Kamnik d.o.o. z več kot stoletno tradicijo (ustanovljeno 1923) predstavlja ključen subjekt slovenske živilske industrije. Analiza triletnega obdobja (2022–2024) omogoča vpogled v to, ali podjetje dejansko deluje kot povezana skupnost ali pa se pod krinko tradicije izvaja sistematična ekstrakcija kapitala.

Prvi vsebinski steber: Splošna miselnost poslovanja in kriteriji uspešnosti

Splošna miselnost podjetja v obdobju 2022–2024 kaže na močan poudarek na operativni stabilnosti ob sočasnem izpolnjevanju zahtev lastnika po visokih donosih.

Vizija in poslanstvo: Med vsebino in kapitalom

V vseh letnih poročilih ETA Kamnik poudarja svoje poslanstvo "zadovoljevanja potreb potrošnikov z izdelki najvišje kakovosti" in trendom "čistih etiket" (brez dodatkov). To je močan institucionalni element, saj podjetje svojo vrednost utemeljuje v kakovosti dobrine, ki jo nudi družbi. Hkrati pa strateški cilji vseskozi vključujejo "povečanje vrednosti kapitala in kapitalskega donosa ter s tem zadovoljstva lastnikov". V letu 2022 je bilo poudarjeno, da je bilo to leto "eno najtežjih v zadnjih desetletjih" zaradi energetske krize in vojne v Ukrajini, leto 2023 pa je zaznamovala "višja sila" (poplave). Kljub tem izzivom so bili finančni rezultati vseskozi prednostna naloga.

Kazalniki uspeha: Trend dobičkonosnosti

Primerjava ključnih podatkov razkriva, da je podjetje kljub padcu prihodkov v letih 2023 in 2024 (zaradi poplav in selitve proizvodnje) ohranjalo visoke stopnje EBITDA.

Finančni kazalnik	Leto 2022	Leto 2023	Leto 2024
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	27,6	23,3	22,6
EBITDA (mio EUR)	4,6	4,4	3,4
Čisti poslovni izid (mio EUR)	2,9	3,4	2,2

Dodana vrednost na zaposlenega (EUR)	53.383	60.064	62.005
--------------------------------------	--------	--------	--------

Viri:

Podatek, da se je dodana vrednost na zaposlenega v treh letih povečala za 16 % (s 53 tisoč na 62 tisoč EUR), kaže na izjemno povečanje učinkovitosti procesov, kar je po neoklasični logiki optimizacija stroškov, po institucionalni pa povečanje družbene koristnosti dela.

Drugi vsebinski steber: Odnos do članov organizacije – Odpuščanje ali opolnomočenje?

Analiza triletnega obdobja razkriva zaskrbljujoč trend krčenja delovne sile, kar močno nagne tehtnico proti neoklasičnemu razumevanju zaposlenih kot "stroška dela".

Drastično zmanjšanje števila zaposlenih

Število zaposlenih (iz delovnih ur) se je v zgolj treh letih zmanjšalo za več kot 40 %:

- **2021:** 215 zaposlenih
- **2022:** 186 zaposlenih
- **2023:** 143 zaposlenih
- **2024:** 122 zaposlenih

To zmanjšanje je deloma posledica zaprtja in prodaje obrata v Murski Soboti (Proconi) konec leta 2022, vendar se je trend nadaljeval tudi po selitvi vse proizvodnje v Kamnik. Podjetje navaja, da so odhodi posledica upokojitev in pomanjkanja kadrov na trgu, hkrati pa poudarja povečevanje produktivnosti preostalih zaposlenih. Z vidika institucionalne ekonomije je vprašljivo, ali gre za razvoj potencialov ali zgolj za večjo obremenitev manjše skupine ljudi za doseganje visokih dobičkov za lastnika.

Plačna razmerja in kultura

Povprečni mesečni bruto strošek plače na zaposlenega se je v letu 2024 (približno 1.946 EUR) celo nekoliko znižal glede na predpostavke iz leta 2023. Razmerja med prejemki vodstva in delavci niso ekstremna, vendar ETA še vedno nima polnega certifikata "Družini prijazno podjetje", kar kaže na določene rezerve v institucionalnem razvoju odnosov s sodelavci.

Tretji vsebinski steber: Podoba za potrošnika – Cena kakovosti

ETA Kamnik preko blagovne znamke Natureta uspešno gradi podobo zaupanja vrednega kulinarичnega pomočnika.

- **Pravičnost cen:** Podjetje priznava, da so bili v letu 2022 pritiski na dvig cen (tudi do 36 %) enormni. Potrošniki na forumih pogosto opozarjajo, da so izdelki postali "predragi".
- **Fokus na lastno znamko:** ETA se strateško odmika od trgovskih blagovnih znamk (TBZ) in krepi lastne znamke z višjo dodano vrednostjo. To pomeni, da potrošnik plačuje premijo za blagovno znamko in tradicijo, kar pa je z vidika institucionalne pravičnosti smiselno le, če se ta presežek reinvestira v razvoj.

Četrty vsebinski steber: Odnos do javnosti – Tradicija in skupnost

ETA je globoko vpeta v lokalno skupnost Kamnika, kar se je najbolj izkazalo ob poplavih avgusta 2023.

- **Družbena odgovornost:** V letu 2022 je podjetje izvedlo obsežno akcijo "Dva tisoč obrokov za brezdomce". V letu 2023 je obeležilo 100-letnico z jubilejnimi izdelki, ki temeljijo na receptih Melanije Žargi, kar krepi kulturno dediščino.
- **Transparentnost:** Komuniciranje na socialnih omrežjih je izrazito prijazno in izobraževalno. Kljub temu podjetje letnih poročil ne objavlja na svoji spletni strani, kar omejuje proaktivno transparentnost glede finančnih tokov.

Peti vsebinski steber: Lastniška struktura in gibanje kapitala – Ključni dokaz neoklasičnosti

Vključitev poročil 2022 in 2023 dokončno potrjuje, da je podjetje ETA Kamnik ključen vir financiranja holdingov v lasti Marka Koniča.

Sistematično izplačevanje dobičkov

Analiza razkriva, da podjetje skoraj ves ustvarjeni čisti dobiček redno izplačuje lastniku:

- **Leto 2021:** Izplačilo dividend v višini 2,2 mio EUR.
- **Leto 2022:** Izplačilo dividend v višini 2,75 mio EUR (ob dobičku 2,9 mio EUR).
- **Leto 2023/2024:** Sklep o izplačilu skoraj 2,5 mio EUR bilančnega dobička.

Ta vzorec je z vidika institucionalne ekonomije izjemno problematičen, saj se presežek, ki ga ustvarijo zaposleni in financirajo kupci, ne vrača v podjetje za razvoj ali nižanje cen, temveč se preliva k lastniku. Še posebej bode v oči dejstvo, da je podjetje v letih 2023 in 2024 prejelo za več kot **3,3 milijona EUR državnih pomoči** za sanacijo poplav. Dejstvo, da država (skupnost) financira sanacijo podjetja, lastnik pa si sočasno izplačuje milijonske dobičke, je v popolnem nasprotju s poslanstvom organizacije kot integralnega dela družbe.

Povezava s holdingom FYA

Holding FYA (prej ETA Group), ki je 100-odstotni lastnik Ete, je v letu 2024 izkazal izgubo v višini -13,5 mio EUR. To potrjuje tezo, da ETA Kamnik služi kot stabilen generator gotovine za pokrivanje izgub v drugih delih lastnikovega imperija.

Pot k večji institucionalizaciji podjetja ETA Kamnik d.o.o.

Glede na trende v obdobju 2022–2024 so koraki za preobrazbo v organizacijo s poslanstvom nujni:

1. **Omejitev dividend:** Reinvestiranje vsaj 50 % dobička v tehnološko posodobitev (brez zanašanja na državno pomoč).
2. **Ustavitev krčenja delovne sile:** Ponovna vzpostavitev stabilnega števila zaposlenih in vlaganje v njihovo opolnomočenje, ne zgolj v produktivnost na zaposlenega.
3. **Transparentnost državnih pomoči:** Jasna javna objava, kako so bila sredstva skupnosti (države) porabljena in zakaj so ob tem potrebna izplačila dobičkov.

Zaključek in indeks institucionalnosti

ETA Kamnik je podjetje, ki na operativni ravni (izdelki, blagovna znamka, odnos do tradicije) deluje institucionalno, na ravni kapitala in strateškega upravljanja pa izrazito neoklasično. Primerjava zadnjih treh let kaže, da se neoklasični pritiski krepijo: število zaposlenih drastično pada, medtem ko se višina izplačanih dobičkov in odvisnost od državnih pomoči ohranjata. Na podlagi celovite analize obdobja 2022–2024 podajamo oceno:

Indeks institucionalnosti: 48 %

Ocena se je v primerjavi s prejšnjo analizo (51 %) nekoliko **znižala**. Razlog je potrjen vzorec sistematičnega izplačevanja skoraj celotnega dobička lastniku v vseh letih, kljub krizam, in hkrati drastično zmanjšanje števila zaposlenih v tem obdobju. ETA Kamnik ostaja na "neoklasični" strani kontinuuma, kjer je poslanstvo (proizvodnja hrane) podrejeno finančnemu izčrpanju za potrebe holdinga.

Works cited

1. Certifikat »Družini prijazno podjetje« | Družina – vsak dan s teboj, <https://www.druzina.si/clanek/certifikat-druzini-prijazno-podjetje>
2. O certifikatu - Certifikat Družini

prijazno podjetje, <https://www.certifikatdpp.si/o-certifikatu/> 3. Natureta (@natureta) • Facebook, <https://www.facebook.com/natureta/> 4. ETA Kamnik, predrago in zanič - Starševski Čvek – Forum, <https://forum.zurnal24.si/forum/tema/eta-kamnik-predrago-in-zanic-7126034/page/3/> 5. FYA d.o.o. - CompanyWall Business, <https://www.companywall.si/podjetje/fya-doo/MMCiNB00>